tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 5 1 2006

Arjan Boele

Recordaantal in de Gouwzee ir

De krooneend is in ons land een zeldzame broedvogel maar in het najaar is de soort te bewonderen op de belangrijkste pleisterplaats voor deze soort in Nederland: de Gouwzee.

In oktober 2005 werden erg veel krooneenden gezien in de Gouwzee. Op dagen met een straffe (zuid)oostenwind pleisterden de vogels in de luwte van de dijk naar Marken, waardoor ze zich relatief eenvoudig lieten tellen: op 7 oktober zaten er 325, op de 16e waren het er 396 en op de 19e 302 (met groepen van 154 en 98). Op 23 oktober werden, mogelijk ook doordat de wind naar het zuidwesten was gedraaid, nog 'slechts' 84 vogels gezien (bronnen: Amsterdams VogelNet, B. de Lange & P. Schrijvershof). Tussen de ruim 300 vogels op 9 oktober zaten minimaal 20 jonge vogels. De krooneenden foerageerden die dag nauwelijks maar waren wel af en toe fraai aan het baltsen (B. de Lange). Hoeveel krooneenden er elders in het land zaten half oktober is (nog) onbekend. Grotere aantallen in het najaar van 2004 zijn onder andere bekend uit het Drontermeer (37 half september) en het Veluwemeer (100 begin november).

Het is al veel langer bekend dat er in de nazomer en herfst veel krooneenden in de Gouwzee zitten. Piet Zomerdijk beschreef als eerste gedetailleerd het voorkomen van krooneenden in de Gouwzee. In 1992 telde hij regelmatig de vogels van augustus tot en met november met een maximum van 117 vogels op 23 oktober. Gemiddeld schommelde de geslachtsverhouding rond de vijftig procent (Zomerdijk 1993). In 1993-95 werden maximaal 120, 88 en 140 vogels geteld (Dirksen & van der Winden 1996) en in 2001-2004 in ieder geval 174, 82, 158 en 172 (N. Zijlmans, database Bijzonder Soorten Project - BSP- niet broedvogels, SOVON). De huidige aantallen doen denken aan de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw toen er grote groepen pleisterden op het Zwarte Meer (maximaal 650 in september) en het Veluwemeer (300-400 met een uitschieter van 1500-1600 op 25-26 oktober 1965). Van deze vogels wordt aangenomen dat ze grotendeels van buitenlandse herkomst zijn geweest (Bijlsma et al. 2001). In de eerste helft van de jaren negentig vertoonden de aantallen in de Gouwzee een opvallende parallel met de jongenaanwas van de Nederlandse broedpopulatie, zodat kan worden aangenomen dat dit grotendeels eigen broedvogels en hun nakomelingen betrof (Dirksen & van Winden 1996). De kleine 400 vogels die er in oktober verbleven, kunnen ook goed betrekking hebben op Nederlandse vogels. In 2003 bedroeg de broedpopulatie naar schatting 150-200 paren (van Dijk et al 2005) en in 2004 waarschijnlijk meer dan 225 paren (dus 450 adulte vogels met daarbij nog een onbekend aantal jonge vogels, SOVON). Toch is het ook mogelijk dat er vogels van elders bij betrokken zijn. De verspreiding van de zuidwestelijke flyway-populatie, die in Zuidwest- en Centraal-

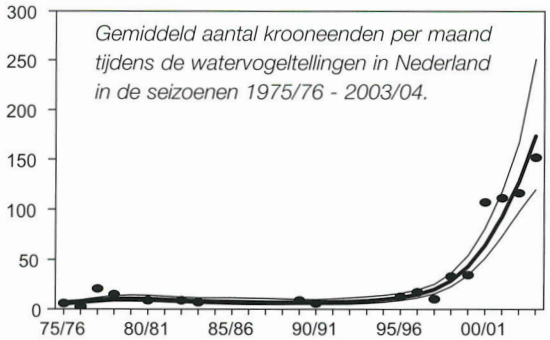

Krooneend. Foto: Jelger Herder.

en krooneenden
oktober 2005

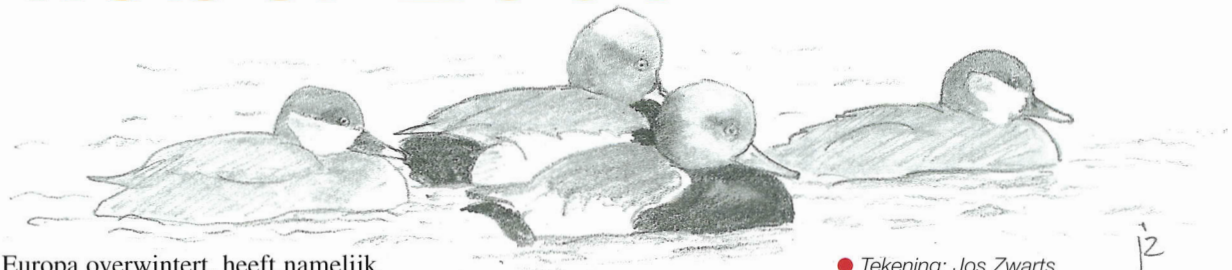

● *Tekening: Jos Zwarts*

Europa overwintert, heeft namelijk recent enkele wijzigingen ondergaan. Daarbij zijn meer vogels gaan overwinteren ten noorden van de Alpen, vooral op de Zwitserse meren en de Bodensee, ten koste van de Spaanse overwinteringsgebieden die al geruime tijd door droogte worden geplaagd. Als geheel is de flyway-populatie stabiel, en ten opzichte van de jaren zeventig mogelijk zelfs wat kleiner geworden (Keller 2000, Deceuninck 2004). Gelet op de aantallen waar het om gaat bij deze populatie (25.000-35.000 vogels, Keller 2000) zijn de Nederlandse aantallen overigens nog steeds bescheiden.

De afname van het aantal krooneenden in ons land vanaf de jaren zestig (ook als broedvogel) werd veroorzaakt door de verdwijning van kranswieren, volgend op verslechtering van de waterkwaliteit door eutrofiering. Een verbetering van de waterkwaliteit vergrootte de helderheid van het water, waardoor de kranswieren weer terugkwamen. Een voedselspecialist als de krooneend wist hier van te profiteren. De soort is dus een prima indicator voor de aanwezigheid van kranswieren en de waterkwaliteit. Met name sinds het midden van de jaren negentig is de landelijke trend van de niet-broedvogels zeer positief (figuur 1). Dit komt goed overeen met de ontwikkeling van de Nederlandse broedpopulatie, die nadat de soort in de jaren tachtig bijna verdween vanaf midden jaren negentig een spectaculaire comeback doormaakte.

Nadat in de loop van het najaar de kranswieren in de Gouwzee uitgeput zijn, verdwijnen de krooneenden

Nadat in de loop van het najaar de kranswieren in de Gouwzee uitgeput zijn, verdwijnen de krooneenden. Waarschijnlijk brengt een deel van de vogels de winter elders in Nederland door. In januari 2004 werden in totaal 161 krooneenden geteld met als grootste concentratie 100 vogels op de Vinkeveense Plassen. Het overwinteren in zulke hoge aantallen in dit belangrijkste Nederlandse broedgebied is een recente ontwikkeling, vermoedelijk bevorderd door bijvoedering door een lokale watervogelhouder (S. Dirksen). Een ander deel van de populatie trekt weg, wat blijkt uit twee terugmeldingen van ringen van broedvogels uit de Vinkeveense Plassen in Noordwest-Frankrijk in december en januari (S. Dirksen) en in mindere mate uit waarnemingen van trekkende vogels zoals een groepje van zes vogels op 9 oktober 1994 zuidwaarts langs Westkapelle en een duo naar noord op 19 mei 1992 langs de Hondsbossche Zeewering (resp. P. Wolf & R. Sponselee en N.F. van den Ham, database BSP).

Om een goed beeld te krijgen van het voorkomen van deze fraaie eend in de Gouwzee en elders in het land wil ik vragen losse waarnemingen door te geven aan het BSP. Waarnemingen van krooneenden (en 93 andere schaarse en zeldzame soorten) kunnen op formulier worden gezet of - en dat heeft onze voorkeur - worden doorgegeven via www.sovon.nl.

Arjan Boele
SOVON Vogelonderzoek Nederland
Rijksstraatweg 178
6573 DG Beek-Ubbergen
Arjan.Boele@sovon.nl
www.sovon.nl

Literatuur

● BIJLSMA R.G., ET AL., 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). Haarlem / Utrecht.
● DECEUNINCK B. 2004. Anatidés et foulques hivernant en France: bilan de vingt années de dénombrement (1983-2002). Ornithos 11: 2-13.
● VAN DIJK A.J. ET AL., 2005. Broedvogels in Nederland in 2003. SOVON-monitoringrapport 2005/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen
● DIRKSEN S. & J. VAN DER WINDEN 1996. Aantallen Krooneenden *Netta rufina* in nazomer en herfst op de Gouwzee fluctueren met broedsucces Nederlandse populatie. Limosa 69 (3): 131-133.
● KELLER V. 2000. Winter distribution and population change of Red-crested Pochard *Netta rufina* in southwestern and central Europe. Bird Study 47: 176-185.
● ZOMERDIJK P.J., 1993. Krooneenden in en rond de Gouwzee. De Graspieper 13(3): 126-130.